

лена реалізація одного педагогічного условия. Формирование професіонально-ценностного компонента осуществлялось путем реализации педагогического условия по созданию мотивационно-ценностной среды в учебном процессе для выработки у студентов ценностного отношения к овладению специальностью бакалавра медсестринского дела. Мировоззренческо-когнитивный компонент формировался путем направления студентов на расширение когнитивной составляющей професіонального мировоззрения. Личностно-развивающий компонент формировался в процессе организации самообразовательной деятельности и выработки у студентов умений и навыков нравственно-деонтологического поведения как ценностного достояния личности будущего бакалавра медсестринского дела.

Ключевые слова: педагогические условия, бакалавры, сестринское дело.

Стаття надійшла до редколегії 13.02.2015

УДК 372.881.161

І. А. ДИРДА

м. Кривий Ріг

dyrdai@mail.ru

ПОЛІКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДНИК МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У статті проаналізовано підходи вітчизняних та зарубіжних науковців щодо тлумачення понять «компетентність», «полікультурна компетентність», визначено сутність полікультурної компетентності в процесі мовної підготовки іноземних студентів. У статті виокремлено особливості мовної підготовки іноземних студентів.

Ключові слова: компетентність, полікультурна компетентність, іноземні студенти, українська мова як іноземна, полікультурна освіта.

Зміна системи вищої освіти в Україні, її входження у світовий освітній простір, участь у Болонській конвенції висувають високі вимоги до забезпечення повноцінною вищою освітою студентів (серед них й іноземців).

Особливо гостро відчувається значний вплив світової глобалізації, інтернаціоналізації та інтеграційних процесів, які охоплюють нашу країну. Одним із завдань сучасної освіти в такій ситуації стає створення умов для того, щоб іноземні студенти набували досвіду міжкультурного спілкування, розвитку умінь і навичок спілкування з представниками інших національностей, у процесі якого відбувається розвиток полікультурної компетентності. Тому пріоритетними завдання в документах ООН, ЮНЕСКО, Ради Європи [5] є підготовка молоді до ефективної діяльності в умовах поліетнічного та полікультурного суспільства. Під час формування особистості, готової до життя в полікультурному соціумі, вирішальна роль належить системі освіти, і насамперед вищій школі.

Суттєвий внесок в аналіз сутності понять «компетентність» зроблено вітчизняними та зарубіжними вченими: у педагогіці С. Бондар, А. Вербицьким, В. Введенським, М. Голованем, Н. Ничкало, Г. Селевко, Ю. Татуром, О. Овчарук, А. Петровим, О. Пометун, А. Хуторським, С. Шишовим; у психології А. Бодальовим, І. Зимньою, Р. Мільруд, Дж. Равеном, С. Уідеттом та С. Холліфордом.

Витлумачуючи поняття компетентності, Дж. Равен вказує на те, що це спеціально структуровані набори знань, умінь, навичок і ставлень, що їх набувають у процесі навчання, які дозволяють людині розв'язувати незалежно від контексту проблеми, характерні для певної сфери діяльності [6].

Компетентність – це здатність діяти, яка проявляється за умови глибокої особистісної зацікавленості в певному виді діяльності, що становить цінність для самої людини (С. Бондар, С. Шишов, В. Кальней).

Науковці С. Уідет і С. Холліфорд визначають компетентність як готовність, яка потрібна для вирішення поставлених завдань та

отримання необхідних результатів праці [12].

І. Зимня під компетентністю розуміє актуальну, формовану особистісну якість, яка ґрунтується на знаннях, інтелектуально й особистісно зумовлену соціально-професійну характеристику людини, її особистісну якість [2, 20–25].

Російський науковець Ю. Татур дає визначення компетентності фахівця з вищою освітою як «виявлені ним на практиці прагнення та готовності реалізувати свій потенціал (знання, уміння, досвід, особистісні якості та ін.) для успішної творчої (продуктивної) діяльності в професійній та соціальній сфері, усвідомлюючи соціальну значущість та особистісну відповідальність за результати цієї діяльності, необхідність її постійного вдосконалення» [7, 20–26].

З урахуванням відмінностей у витлумаченні поняття «компетентність» науковцями (І. Зимня, О. Овчарук, О. Поментун, А. Хуторський, С. Шишов) пропонується визначення дефініції «ключова компетентність».

Ураховуючи поділ змісту освіти на загальний або метапредметний (для всіх предметів), міжпредметний (для циклу предметів або освітніх областей) і предметний (для кожного навчального предмета), А. Хуторський пропонує трирівневу ієрархію компетентностей:

- ключові компетентності («надпредметні»), що належать до загального (метапредметного) змісту освіти;
- загальнопредметні компетентності, що наявні в певному колі навчальних предметів та освітніх областей;
- предметні компетентності, непов'язані з конкретним предметом, їх можна набути в процесі засвоєння кількох предметів.

Зокрема І. Зимня виокремлює три групи компетентностей:

- особистісні компетентності, що стосуються особистості як суб'єкта життєдіяльності;
- комунікативні компетентності окреслюють взаємодії між людьми;
- діяльнісні компетентності стосуються людської діяльності, що проявляється в усіх її типах і формах [2].

С. Шишов здійснює розподіл ключових компетентностей на групи залежно від того, які можливості вони дають людині, а саме:

- вивчати (уміти з користю використовувати досвід, організувати взаємозв'язок своїх знань та упорядковувати їх, самостійно навчатись);
- шукати (використовувати різні бази даних, отримувати інформацію, уміти працювати з документами та класифікувати їх);
- думати (критично ставитися до різних аспектів життєдіяльності, організувати взаємозв'язок минулих і теперішніх подій, відпрацьовувати власну позицію в дискусіях);
- співпрацювати (вміти працювати в групах, приймати рішення);
- братися за справу (залучатися до проекту, нести відповідальність, організувати свою роботу);
- адаптуватися (виявляти гнучкість у потоці швидких змін, уміти використовувати нові технічні й інформаційні комунікації) [10, 32].

Полікультурна компетентність належить до сфери загальносоціальних компетентностей, які не залежать від професії. Вона забезпечує активну життєдіяльність людини, її здібність орієнтуватися та адекватно сприймати різні сфери соціальної дійсності, гармонізує внутрішній світ особистості та її ставлення до суспільства.

Найважливішою метою системи освіти є підготовка людини до ефективної діяльності та спілкування в полікультурному середовищі, що пов'язане з усвідомленням культурного різноманіття та здатністю до поведінки, яка відповідає конкретним культурним умовам.

На сьогодні велика кількість іноземців є студентами вищих навчальних закладів України. На час навчання вони стають членами українського суспільства. Разом із профільними дисциплінами іноземні студенти протягом навчання вивчають іноземну для них мову, якою безпосередньо здійснюється навчальний процес. Проблеми іншомовної лінгводидактики та викладання української мови як іноземної досліджують такі науковці, як З. Бакум, Я. Гладир, В. Дороз, І. Жовтоніжко, Т. Єфімова, А. Кулик, Т. Лагута, З. Мацюк, О. Тростинська, Г. Тохтар, Б. Сокіл.

Українська мова як іноземна означає не тільки граматичну та лексичну структуру для студентів, а й виступає засобом здійснення міжкультурної комунікації, що ґрунтується

ся на інтегрованому вивченні мови та культури країни. Студент – мовна особистість, здатна до адекватної соціокультурної діяльності в умовах іншої мовної та культурної спільноти. Тому розвиток полікультурної компетентності набуває особливого значення в процесі викладання української мови як іноземної.

В останні роки зроблено багато спроб (Дж. Беннет, Н. Богатих, І. Васютенкова, Л. Воротняк, Л. Гончаренко, О. Джуринський, В. Кузьменко, Л. Перетяга, Т. Поштарьова, І. Соколова, Б. Татохов, Ховард-Хамільтон, О. Щеглова) тлумачення поняття «полікультурна компетентність», результатом яких є різноманіття термінів та визначень, у яких виокремлюють різні думки щодо її змісту залежно від цілей та області застосування.

На думку Б. Татохова, полікультурна компетентність – це усвідомлення людиною культурного різноманіття світу, доброзичливе, відкрите й неупереджене ставлення до будь-якої культури та її носіїв.

Полікультурна компетентність особистості передбачає таке:

- кожна культура має свій контекст та логіку;
- жодна культура не краща іншої, тому що кожна володіє своєю системою взаємодіючих елементів;
- будь-яка культура життєздатна до тих пір, поки вона функціонує та розвивається [9, 24–25].

Поняття «полікультурна компетентність» застосовується в науковій літературі в контексті проблеми взаємостосунків різних культурних груп. Вона містить у собі знання, розуміння та навички, а також занепокоєння, тривогу (під час зіткнення з новим оточенням), бажання набувати знань.

Дж. Беннет та М. Беннет дають визначення полікультурної компетентності, яке охоплює перспективу міжкультурних стосунків, свідомі знання власної культури (культурний самоаналіз), певні системи поглядів на створення культурних контрастів, здатність аналізувати взаємодію, прогнозувати непорозуміння й адаптивну поведінку [11, 149].

Бути полікультурнокомпетентним означає допускати принцип плюралізму, мати знання про інші народи та їхні культури, розуміти їхню своєрідність і цінність. Такі уяв-

лення та знання реалізуються через уміння й навички поведінки, які сприяють ефективному міжнаціональному взаєморозумінню та взаємодії. Полікультурна компетентність дозволяє індивіду знайти адекватні моделі поведінки, які допомагають підтримувати атмосферу злагоди та взаємної довіри, усуненню нетерпимого ставлення до людей, які відрізняються кольором шкіри, мовою, цінностями, культурою [4, 36].

На думку Л. Перетяги, сутність полікультурної компетентності полягає в тому, що людина, яка володіє цією компетентністю, виступає активним носієм досвіду в галузі міжособистісної взаємодії з представниками різних культур. Полікультурну компетентність науковець визначає як «складне багатокомпонентне особистісне утворення, що є результатом полікультурної освіти та ґрунтується на засадах теоретичних знань та об'єктивних уявлень про етнокультурне різноманіття світу, що реалізується через уміння, навички й моделі поведінки, які забезпечують взаємодію з представниками різних народів і культур на основі позитивного (толерантного) ставлення до них, а також у процесі набуття досвіду міжкультурної взаємодії, що, у свою чергу, сприяє ефективній міжетнічній взаємодії в сучасному полікультурному середовищі» [3, 102].

Деякі науковці витлумачують поняття полікультурної компетентності як інтегративну якість особистості:

- феномен полікультурної компетентності як інтегративна характеристика, що відображає здатність здійснювати політику полілінгвізму в полікультурному просторі (І. Васютенкова);
- полікультурну компетентність як здатність людини інтегруватися в іншу культуру за умов збереження взаємозв'язку з рідною мовою, культурою, яка ґрунтується на поєднанні особистісних якостей, синтезованих знаннях, уміннях і навичках позитивної міжетнічної й міжкультурної взаємодії, що в результаті сприяє безконфліктній ідентифікації особистості в багатокультурному суспільстві та її інтеграції в полікультурний світовий простір (Л. Воротняк);
- полікультурна компетентність – це цілісне, інтегративне, багаторівневе, особистісне новоутворення, що є результатом

професійної підготовки особи у вищому навчальному закладі, успішність якої зумовлена сукупністю сформованих компетентностей, які сприяють соціалізації особистості, формуванню в неї світоглядних та науково-професійних поглядів, визначають успішність діяльності, здатність до самореалізації, саморозвитку та самовдосконалення протягом життя (І. Соколова) [8].

О. Щеглова розглядає досліджуваний феномен як комплексну, особистісну якість, яка формується в процесі професійної підготовки на основі толерантності, що характеризується свідомістю власної багатокультурної ідентичності, й проявляється в здатності розв'язання професійних завдань конструктивною взаємодією з представниками інших культурних груп.

Отже, полікультурне виховання іноземних студентів в Україні не можливе без вивчення ними української мови, літератури та історії України. Іноземці мають можливість через вивчення української мови ознайомитись з культурою нашого народу, нашими традиціями та звичаями. Знання мови дозволяє їм читати першоджерела, спілкуватися із українцями та багатьма іноземцями, адже для них саме українська мова виступає посередником у їхньому спілкуванні.

Одним із завдань сучасної освіти стає створення умов для того, щоб іноземні студенти набували досвіду міжкультурного спілкування, розвитку умінь і навичок спілкування з представниками інших національностей, у процесі якого відбувається розвиток полікультурної компетентності.

Полікультурна компетентність – це інтегративна якість, яка містить сукупність знань, умінь, навичків, які виражені в знаннях про культуру свого народу, поінформованість у змісті, засобах та способах взаємодії з культу-

рою. Полікультурна компетентність реалізується в здатності вільно орієнтуватися в полікультурному світі, розуміти його цінності та зміст, позитивно взаємодіяти з носіями іншої культури.

Список використаних джерел

1. Бакум З. П. Українська мова як іноземна: Лінгводидактичні проблеми / З. П. Бакум // Філологічні студії. – 2010. – № 5. – С. 226–232.
2. Зимняя И. А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентного подхода в образовании / И. А. Зимняя. – М. : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов. – 2004. – 42 с.
3. Перетяга Л. Є. Дидактичні умови формування полікультурної компетентності молодших школярів : дис. ... д-ра пед. наук / Перетяга Людмила Євгенівна. – Харків, 2008. – 175 с.
4. Поштарева Т. В. Формирование этнокультурной компетентности / Т. В. Поштарева // Педагогика. – 2005. – № 3. – С. 35–42.
5. Програмний документ ЮНЕСКО (1995 р) // Андрущенко В. П. Роздуми про освіту: статті, нариси, інтерв'ю / В. П. Андрущенко. – К. : Знання України, 2005. – 804 с.
6. Равен Дж. Педагогическое тестирование: Проблемы, заблуждения, перспективы : Пер. с англ. – Изд. 2-е, испр. – М. : «Когито-Центр», 2001. – 142 с.
7. Татур Ю. Г. Компетентность в структуре модели качества подготовки специалиста / Ю. Г. Татур // Высшее образование сегодня. – 2004. – № 3. – С. 20–26.
8. Соколова І. В. Професійна підготовка майбутнього вчителя-філолога за двома спеціальностями : монографія / за ред. С. О. Сисоевої // МОН України. АПН України. Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. – Маріуполь : АРТ-ПРЕС. – 2008. – 400 с.
9. Татохов Б. А. Поликультурная компетентность – фактор развития толерантности студентов / Татохов Б. А., Богатых Н. А. // Высшее образование. – 2008. – № 3. – С. 24–26.
10. Шишов С. Е. Понятие компетенции в контексте качества образования / Шишов С. Е. // Стандарты и мониторинг в образовании. – 1999. – № 2 – С. 30–34.
11. Whiddett Steve and Hollyforde Sarah. Practical guide to ompetences: how to enhance individual and organizational performance / S. Whiddett, S. Hollyford. – 2nd ed. – London: Chartered Institute of Personnel and Development, 2003. – 144 p.
12. Bennett J. M. Developing intercultural sensitivity: An integrative approach to global and domestic diversity / J. M. Bennett, M. J. Bennett // Handbook of intercultural training / ed. by D. Landis (3rd ed.). – CA : Sage. – 2004. – P. 147–165.

I. A. DYRDA

Kryvyi Rih

MULTICULTURAL COMPETENCE AS THE COMPONENT OF LANGUAGE TRAINING OF FOREIGN STUDENTS IN THE PROCESS OF THE UKRAINIAN LANGUAGE STUDYING

The paper studies different views of Ukrainian and foreign scientists on concepts of competence and polycultural competence. The essence of polycultural competence of foreign students during language training is determined. The peculiarities of language training of foreign students are accentuated.

Key words: competence, multicultural competence, international students, Ukrainian as a foreign language, multicultural education.

И. А. ДЫРДА
г. Кривой Рог

ПОЛИКУЛЬТУРНАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ ЯЗЫКОВОЙ ПОДГОТОВКИ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ В ПРОЦЕССЕ ИЗУЧЕНИЯ УКРАИНСКОГО ЯЗЫКА

В статье проанализированы различные взгляды отечественных и зарубежных ученых на определение понятий «компетентность», «поликультурная компетентность», рассмотрена сущность поликультурной компетентности в процессе языковой подготовки иностранных студентов. В статье подчеркнуты особенности языковой подготовки иностранных студентов.

Ключевые слова: компетентность, поликультурная компетентность, иностранные студенты, украинский язык как иностранный, поликультурное образование.

Стаття надійшла до редколегії 12.02.2015

УДК 37.013

А. О. ДРАГАН

м. Миколаїв

anastasiya_dragan@mail.ru

РОЗВИТОК МІЖОСОБИСТІСНИХ ВІДНОСИН ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті обґрунтовано особливості розвитку міжособистісних відносин у дітей молодшого шкільного віку. Розглянуто особливості молодшого шкільного віку. Проаналізовані особливості побудови стосунків між дівчатами та хлопцями молодшого шкільного віку. Схарактеризовано чинники, які впливають на вибір взаємин дитини з однолітками та їхню значущість. Проаналізовано дружбу як феномен, що виникає саме в молодшому шкільному віці. Висвітлено особливості специфіки спілкування дітей у колективі однолітків. Визначено вплив мовної культури спілкування на положення дитини в системі особистісних взаємин. Проаналізовано вплив статусу дитини в системі особистісних відносин на її особистісний розвиток.

Ключові слова: міжособистісні відносини, молодший шкільний вік, взаємовідносини, особистісний розвиток.

В умовах відродження національної системи освіти розвиток засад спілкування учасників навчально-виховного процесу є однією із нагальних педагогічних проблем, що зумовлено становленням демократичної, правової, соціальної держави, активному впровадженню ідей громадянського та інформаційного суспільства, європейською інтеграцією України. Важливим видом спілкування для дитини є спілкування з однолітками, яке в перші роки навчання набуває особливого значення. Тому дослідження проблем спілкування саме в дітей молодшого шкільного віку є найбільш значущим і важливим, оскільки саме цей вік є переломним моментом в житті дитини: вона вступає в новий тип відносин з оточуючими людьми, у неї починають складатися нові різноманітні форми діяльності.

Актуальність проблеми налагодження міжособистісних взаємин між дітьми спричинено також необхідністю подолання автори-

тарних тенденцій навчання та виховання, які частково збереглися в сучасних навчальних закладах та стримують їхній розвиток. Гуманний особистісно-орієнтований підхід до дитини передбачає ставлення до неї, як до неповторної особистості, суб'єкта вільного розвитку, визнання його прав, виходячи із сукупності знань про людину.

У Законах України «Про освіту», «Про Національну доктрину розвитку освіти», «Концепції виховання дітей та молоді у національній системі освіти», Національній програмі «Діти України» основну увагу акцентовано на необхідності формування в дітей правової та політичної культури, критичності та самокритичності, уміння приймати самостійні рішення та відповідати за їхню реалізацію, поваги до загальнолюдських і національних цінностей.

Вивчення взаємовідносин у дітей – традиційне явище у вітчизняній та зарубіжній